

N:o 27, derom att Borgholms pedagogi måtte uppflyttas till treklassigt läroverk och lön till en tredje lärare derstädes anvisas.

Hvar efter annan blefvo dessa fyra motioner bordlagda.

§ 11.

De under § 2 anförda Kongl. Propositioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 2 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Thorsdagen den 23 Januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Protokollsutdrag för den 22 i denna månad upplästes och godkändes.

§ 2.

Anmäldes, att Friherre Åkerhjelm vore af sjukdom hindrad att tillsvärdare bevista Kammarrens sammanträden.

§ 3.

De förliden gårdag bordlagda Kongl. Maj:ts nådiga Propositioner hänvisades:

N:is 2 och 3 till Konstitutions-Utskottet;

N:is 4 och 5 till Lag-Utskottet; och

N:is 6—11 till Stats-Utskottet.

§ 4.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarne de under N:is 12 och 13 i gårdagens protokoll antecknade Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelser.

§ 5.

Ånyo föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse N:o 14.

§ 6.

Föredrogs ånyo och hänvisades till ett Tillfälligt Utskott Herr O. Hedengrens motion N:o 10.

§ 7.

Med afseende derå att Herr John Ericson i sin motion N:o 17 gjort framställning om tillsättande af ett särskildt Utskott för behandling af alla frågor, som afse ändringar i kommunallagarne, beslöt Kammaren, på Herr Talmannens framställning, att Herr *Bergströms* nu i ordningen närmast varande motion N:o 11, såsom innehållande förslag till förtydligande af § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad, skulle till handläggning förekomma näst efter Herr Ericsons motion.

§ 8.

Vid ånyo skedd föredragning af Herr *Sven Hanssons* motion N:o 15 begärdes ordet af:

Herr Carl Ifvarsson: Männe det ej vore bäst, att alla de motioner, som röra folkundervisningen och dylika ärenden, hänvisades till ett tillfälligt Utskott. Derigenom skulle man vinna den fördelen att få alla sådana motioner på ett ställe samlade.

Herr Bergström: Ifrågavarande motion åsyftar ändring i en af kommunalförfattningarne. I likhet med hvad som beslöts vid föredragning af min motion, torde derföre äfven den förevarande icke böra förekomma, förrän Kammaren, med anledning af det utaf Herr John Ericson derom väckta förslag, beslutat, huruvida särskildt Utskott bör tillsättas för behandling af alla de motioner, som vid denna riksdag kunna väckas om ändring i kommunalförfattningarne. Då Kammaren vid sistförflutna riksdag förklarar, att alla dylika motioner skulle tillhöra Lag-Utskottet, — således ett ständigt Utskott; kan det nu icke blifva fråga om att hänvisa förevarande motion till tillfälligt Utskott.

Herr Carl Ifvarsson: Afser denna motion ändring af kommunalförfattningarne, så blir förhållandet helt annorlunda, men, så vidt jag hörde, angick frågan undervisningsväsendet, i hvilket fall jag bibehåller min förut uttalade åsigt. Emellertid anhåller jag om upplysning huru härmed är fallet.

Med anledning af hvad sålunda yttrats föreslog Herr Talmannen och beslöt Kammaren, att remissen af denna motion skulle anstå, intill dess, vid behandling af Herr John Ericsons motion, N:o 17, sig visade, om Kammaren önskade nedsättning af något särskildt Utskott för kommunalrådgornas handläggning.

§ 9.

Bordlagda motionen N:o 16, afgifven af Herr *S. Rosenberg*, föredrogs nu ånyo och hänvisades till ett Tillfälligt Utskott.

§ 10.

Då härefter ånyo föredrogs Herr *John Ericsons* motion, N:o 17, begärdes ordet af:

Herr von Troil: Jag ber att få biträda det af Herr John Ericson väckta förslag, att Kammaren måtte besluta tillsättande af ett särskildt Utskott för att handlägga dels de motioner i afseende å förändringar i kommunallagarne, som redan blifvit väckta, dels sådana som förmodas komma att under innevarande riksdag i samma ämne väckas. Jag tror detta vara så mycket nödvändigare, som denna viktiga och grannliga fråga, under de sistförflutna åren, varit föremål för så mycken bearbetning, att den derigenom blifvit en brännande fråga, hvarföre det äfven torde vara af vikt, att den hänskjutes till Riksdagens mogna bepröfvande. Den öfvergår då från agitationens och möjligen den obetänksamma slumpens område in på den lugna besinningens; och jag är förvissad derom, att man på sådant sätt skall komma att fästa afseende vid alla de fordringar, som äro grundade på rättvisa och statskloshet, likasom ock, å andra sidan, att omogna framställningar skola af Riksdagen tillbakavisas.

Emellertid ber jag att, vid remissen af denna motion, få låta densamma åtföljas af några ord om frågan i dess allmänhet. Jag finner mig dertill så mycket mera föranlåten, som, enligt hvad de flesta af Kammarens ledamöter, åtminstone de, som någon längre tid deltagit i Riksdagsförhandlingarne, hafva sig bekant, jag för omkring tio år sedan af Kongl. Maj:t kallades till ordförande i den komité, som hade sig uppdraget att utarbete förslag till våra nu gällande kommunalförfattningar. Tvänne högt aktade ledamöter i denna Kammare, hvilka äfven voro medlemmar af ifrågavarande komité, kunna intyga, med hvilka svårigheter detta uppdrag var förenadt och huruledes, genom de säregna förhållanden som inträffade både vid komitéens sammansättning och vid valet af sekreterare, det blef ordförandens lott att, med undantag af några få paragrafer, hufvudsakligen de som röra underställning och besvär, helt och hållet, från dess början till slut, uppsätta och, om jag så må säga, redigera författningen. Det torde derföre icke mistyckas, att jag anhåller att i detta ämne få yttra några ord, så mycket heldre som deraf torde framgå, att jag sökt, såvidt på mig ankommit, sätta mig in i samma ämne.

Jag ber då att till en början få fästa uppmärksamheten uppå de särdeles olika omdömen vid olika tidpunkter, som uttalats rörande denna komité's arbete. Då detsamma först såg dagen, helsades det såväl af presen som af allmänheten med synnerlig välvilja och blef, nästan utan alla förändringar, af både Konung och Riksdag godkändt. Men, mine Herrar, huru har icke nu allt förändrats! Hurudana äro icke nu de beskyllningar, man mot densamma utslungar! Man kallar kommunalförfattningarne ett penningens redskap, som lagt magten i händerna på några få för att förtrycka de öfriga, och som hos den stora mängden af nationen förtagit all lust och hög, allt intresse för kommunala angelägenheter. Det torde derföre tillåtas mig att med några få ord framlägga skillnaden emellan de förhållanden, som förut i detta afseende egt rum, och dem, som efter kommunalförordningarnes utfärdande existera.

Före våra nu gällande kommunalförfattningar var sockenstämmoförordningen af den 29 Augusti 1843 vårt enda rättesnöre i afseende å kommunala angelägenheter. Denna förordning stadgade, med undantag för hemman å landet och fastighet i stad, ett bevillningsbelopp af 3 R:dr 75 öre såsom minimum för rösträttens utöfvande. Den nya förord-

ningen om kommunalstyrelse på landet bestämmer, såsom vi alla veta, utom för egare af i mantal satt jord, detta minimum till sex fyrkar, motsvarande för en jordbruksfastighet 60 öres och för andra beskattningsföremål 1 R:dr 20 öres bevillning. För den förra är alltså rättigheten att utöfva rösträtt nedsatt med mera än sex, för den sednare med mera än tre gånger emot hvad före år 1862 varit stadgadt.

Den gamla sockenstämmoförordningen bestämde, att hvarje person inom den kommun, der han var bosatt, egde rösträtt icke blott för den jord han sjelf egde eller brukade, utan äfven för den han utarrenderat. Vår nu gällande lag tillägger landbo eller arrendator rättighet att rösta för den jord, som af honom innehafves.

Den gamla förordningen tillät derjemte jordegaren att, inom den kommun, der han *ej* var bosatt men genom kontrakt förbehållit sig rättighet att för derstädes egande fastighet rösta, en sådan rösträtt utöfva. Denna är honom genom kommunallagarne fräntagen. Sockenstämmoförordningen medgaf, utan inskränkning, rättighet att till annan öfverlåta talan och rösträtt. En enda person kunde således genom hopande af fullmagter skaffa sig absolut öfversigt på stämman. Kommunalstämmoförordningen har stäfsjt detta missbruk genom föreskriften, att ingen på grund af fullmägt får utöfva rösträtt för mer än en röstberättigad.

Ungefärligen lika var förhållandet med rösträtten i städerna. Äfven der var ett bevillningsbelopp af 3 R:dr 75 öre bestämdt såsom minimum för utöfvande af rösträtt. Detta belopp är i nu gällande författning nedsatt till 1 R:dr.

Kommunalkomitén föreslog äfven, att icke någon skulle få utöfva röst-rätt för större antal röster än som svarade emot en tjugonedel af kommunens hela röstetal.

I torden deraf finna, mine Herrar, att Kommunalkomitén sökt, såvidt möjligt var, både utsträcka rösträtten och stäfsja de stora jordegarnes och penningemännens öfvervigt. Jag tror visserligen, att, i sednare hänseenden, ett eller annat återstår att önska, och jag är öfvertygad derom, att det särskilda Utskott, Herr John Ericson föreslagit för behandlingen af nu ifrågavarande ämne, skall deråt egna den sorgfälligaste pröfning. För min del anser jag, att, om man borttager den bolagen nu tillkommande rösträtt, skulle derigenom mycket vara vunnet. Man kan visserligen härvid invända, att i ett sådant borttagande skulle ligga en orättvisa mot alla de individer, som hafva större eller mindre del af sin egendom nedlagd i aktier i industriela företag. Men då det är nödvändigt och påkalladt af den allmänna meningen, torde väl äfven i detta fall det enskilda få gifva vika för det allmänna. Detta borttagande af bolagens rösträttighet är, enligt mitt förmenande, den första och viktigaste förändringen, man i afseende å kommunallagarne har att iakttaga; endast derigenom skulle man kunna stäfsja bolagens på vissa ställen alltför stora och öfverdrifna magt och inflytande.

Vidare tror jag, att Utskottet dernäst bör taga i öfvervägande, i hvad mån det nu bestämda maximum för rösträtts utöfning i stad skulle kunna inskränkas. I detta hänseende är mitt enskilda förmenande, att det vore olämpligt härvid i allmänhet bestämma ett visst bräktal af röster, lika för alla kommuner, enär det vore svårt att uppfinna något sådant som passar

för dem alla. I mindre kommuner tror jag att en tjugonedel är fullt tillfredsställande. I de större städerna är deremot detta ingalunda förhållandet. Jag hemställer till det blifvande Utskottet, huruvida icke, i och för städerna, ett olika bråktal kunde bestämmas efter den olika folkmängden, så att ett visst bråktal sattes för städer med en folkmängd från 1,000—5,000 innevånare, ett annat åter för en folkmängd af 5,000—10,000 innevånare o. s. v.

Hvad landsbygden beträffar, är min åsigt, att en önskvärd förändring i nu nämnda hänseende skulle kunna vida enklare åvägbringas. Jag har till min stora förvåning af Herr John Ericsons motion inhemtat, att församlingar på landet gifvas, der *en* person innehar under eget bruk så mycken jordegendom, att han ensam kan afgöra kommunens angelägenheter. Dessa exempel måtte dock vara fåtaliga; men detta missbruk måste stäffas. Jag tror äfven, att det låte sig göra, om man i hvarje kommun uträknade medeltalet af de röster, som belöpa sig på ett helt hemman och derefter bestämde ett eller tvänne hemmans röster såsom det största antal, som af en person finge innehafvas inom kommunen.

Om dessa åtgärder vidtagas, om den bolag medgifna rättigheten att rösta borttages eller åtminstone underkastas en skälig jemkning, och ett annat maximum för rösträtten antages, der det befinnas vara af behovet påkalladt, då är, enligt mitt förmenande, allt det huvudsakliga gjordt, som i närvarande stund kan i afseende på rösträtten anses vara behöfligt och med billigheten öfverensstämmande.

Här hafva på sednare tider, synnerligast inom pressen, blifvit framställda en mängd olika förslag i afseende på de förändringar, man borde vidtaga i grunden för rösträttighet. Jag vill nu endast fästa mig vid tvänne af dessa, hvilka kunna betraktas såsom huvudkategorier, nemligen *den lika rösträtten* och *den graderade röstskalan*.

Hvad nu först angår den ena af dessa kategorier, den lika rösträtten, brukar man vid försvaret af densamma stödja sig på den grund, att, då den nya Riksdagsordningen stadgar lika rösträtt för alla röstande vid riksdagsmannaval, konsekvensen fordrade, att man äfven i de långt mindre viktiga kommunala angelägenheterna finge åtnjuta samma rättighet. Jag vill nu icke fästa mig vid den stora skillnaden emellan utöfvandet af en så viktig politisk rättighet som valet af folkrepresentant och utöfvandet af kommunala rättigheter, der jag bestämmer öfver öfrige kommunalmedlemmars bidrag, der jag, om jag så vågar uttrycka mig, får gräfva i deras kassa; men jag ber att få fästa Kammarens och det blifvande Utskottets uppmärksamhet derpå, att rösträttigheten inom kommunen är ofantligt mycket mera utsträckt än den är i afseende på val till riksdagsmän. Jag tager mig friheten att, i afseende derå, till Eder benägna uppmärksamhet, mine Herrar, framställa ett exempel. Inom den kommun, som ligger mig närmast och som jag på denna grund bäst varit i tillfälle lära känna, inom Malmö stad, funnos på de röstlistor, som hösten år 1866 upprättades, 3,434 personer upptagne såsom röstegande inom kommunen, då deremot de listor, som för sednast hållna riksdagsmannaval derstädes uppgjordes, endast innehöllo 752 personer, som egde rättighet att välja riksdagsman. Man finner således, att de röstberättigade inom kommunen utgjorde ett antal, 4 à 5 gånger större än det som var berättigadt utse riksdags-

man. Häraf framgår tydligen, att, om den lika rösträtten infördes inom kommunen, all beslutanderätt skulle läggas i händerna på personer, som icke nu äro kvalificerade att utöfva riksdagsmannaval. Inom städerna skulle de beslutande komma att till största delen bestå af mindre handverkare och annat folk, tillhörande arbetsklassen, på landet af husmän, torpare och deras vederlikar ibland handverkare och mindre jordbesittare. Jag vågar till Kammarens och det blifvande Utskottets Herrar ledamöter hemställa, huruvida en sådan åtgärd verkligen skulle befinnas tillfredsställande eller ens förenlig med samhällets lugna utveckling.

Visserligen har jag hört från en och annan sida, synnerligast på landet, den åsigt framställas, att man ingalunda fordrade en lika rösträttighet vid ärendens afgörande i kommunalstämma, utan endast önskade få begagna en sådan vid val af kommunalnämnd, ordförande å kommunalstämma, och dylika fall. Härvid vill jag blott erinra, att förhållandet i städerna, om deras fullmäktige tillsattes genom lika rösträtt, skulle redan nu blifva sådant, att just den till riksdagsmannaval *icke* kvalificerade allmänheten komme att, om icke direkt så indirekt, afgöra alla städernas angelägenheter, samt att, hvad landet beträffar, författningen medgifver tillämpning äfven der af kommunalfullmäktige-institutionen, så snart kommunalstämman med mer än hälften af kommunens hela röstetal, efter röstvärdet, sig derom förenar, hvadan äfven på landet fullkomligt enahanda förhållande skulle inom kort inträffa. Då så är fallet, kan jag icke annat än finna mig föranlåten afstyrka den lika rösträttens införande.

Öfvergå vi nu till den graderade röstskalan, så kan det ej förnekas, att densamma vid första påseende synes hafva skäl för sig. Dessa befinnas dock vid närmare granskning vara mera eller mindre skenbara: en graderad röstskala måste nemligen alltid blifva i viss mån godtycklig. Här framför allt gäller den regeln, att, hvad som är tillämpligt i en kommun, icke är det i en annan. Så skulle till exempel en graderad röstskala, som passade för Göteborg, Norrköping eller Malmö, ej komma att befinnas lämplig för Oscarshamn eller Trelleborg. Mitt förmenande i detta hänseende är således, att det vore i högsta grad olämpligt att i kommunalförfattningarne införa den graderade röstskalan.

Vill man blott - jag upprepar det -- med lugn besinning borttaga eller jemka öfverdrifna rättigheter i de afseenden, jag förut haft äran påpeka, böra, enligt min åsigt, alla billiga anspråk vara uppfyllda — en åsigt, som jag hoppas skall komma att delas af det blifvande Utskottet.

Må man slutligen ihågkomma, att, om man önskar, att de som besitta skicklighet, parad med intresse och nit för kommunens framgång, och som betala brorslotten i alla dess utgifter, skola med full håg och ifver deltaga i alla dess angelägenheter, man också är förpligtad bereda dem det inlytande, hvartill de, i min tanke, äro berättigade.

Jag anhåller, att det yttrande, jag nu afgifvit, måtte få åtfölja remissen till Utskottet.

Herr Hierta: Denna fråga har redan före riksdagens början stått på dagordningen i allmänna tänkesättet så lifligt, att det icke kan vara tvifvel underkastadt, att det Utskott, vi komma att tillsätta, åt densamma skall egna den största uppmärksamhet.

Den omständigheten, att så många röster höjts för förändringar i våra nu gällande kommunalförfattningar, måste bevisa, att dessa klagomål ej äro hugskott, utan grunda sig på en för handen varande verklighet. Under sådana förhållanden kan jag för min del icke godkänna ett af de argumenter, som den siste ärade talaren har framställt, visserligen icke precis till försvar för våra kommunalförfattningar, men till förminskaude af den kraft motionen skulle hafva, då hon uppdragit en skildring af de författningar, som i afseende å denna fråga voro gällande för de nuvarande.

Ty om ock dessa författningar voro ännu mindre tillfredsställande eller ännu eländigare än de nu gällande, lärer väl ej dermed vara bevisadt, att ju icke våra nuvarande kommunalförfattningar, om verkliga olägenheter i dem förefinnas, måste förändras.

Jag skall nu icke upptaga tiden med att särskildt orda om dessa olägenheter; de äro redan i motionen nog vidlyftigt utvecklade. Min mening är blott att anhålla om, att det särskilda Utskottet — jag förmodar att denna fråga blir remitterad till ett särskildt Utskott — måtte egna sin synnerliga uppmärksamhet åt ett förhållande, som jag för min del anser ganska viktigt och som måhända är i denna sak bestämmande.

Om jag ej alltför mycket misstager mig, är i Danmark och Norge en lika rösträtt öfverallt gällande vid kommunala val. Att detta åtminstone är förhållandet i de båda hufvudstäderna Köpenhamn och Christiania känner jag bestämdt; och då jag icke längesedan under ett besök i Köpenhamn kom att resonera med några personer i detta ämne, med anledning deraf att jag frågade dem, hvilka bestämmelser i afseende på rösträttigheten der voro gällande, yttrade de sin förvåning deröfver, att vi Svenskar hade vår rösträtt fotad på så besynerliga grunder, och förklarade, att de för sin del voro mycket belättna med den lika rösträtt, som hos dem vore rådande. Att denna belättnhet äfven delas af Norrmännen bevisas bland annat deraf, att hos dem, såvidt jag vet, icke någon röst höjt sig eller motion väckts för ändring af omröstningsgrunden med lika rösträtt. Norge har dock redan en lång erfarenhet i denna väg; något som jag önskar Utskottet måtte taga i betraktande, liksom ock att det må söka utreda, huruvida icke, då man i Norge och Danmark är tillfredsställd med detta förhållande, vi äfven kunde vara det i Sverige.

Den siste ärade talaren har framhållit såsom vädligt, ja samhällsomstörtande — han begagnade visserligen ej detta ord, men ett annat dermed liktydigt — om torpare, husmän och dylika skulle komma att genom antalet af sina röster blifva bestämmande; men jag hemställer, huruvida icke de personer, som hafva någon tid att uppoffra för kommunens angelägenheter och som ega erforderliga insigter, vid alla ifrågakommande val haft det inflytande, att man icke behöft befara, att icke större antalet af dem blifvit valde. Att förhållandet verkligen visat sig vara sådant i Köpenhamn och Christiania är nog bevisande. Att någonting sådant kan existera, som det Herr John Ericson i sin motion uppgifvit och som man förut hört påstås, nemligen att en enda person öfverröstat samtliga öfrige medlemmar i en kommun, förklaras lätt — äfven på sådana ställen der en ensam person icke har en sådan öfvervigt — deraf att mängden af öfrige kommunens medlemmar föreställer sig, att den ifrågavarande personen eger en sådan röstöfvervigt, att det icke lönar mödan att gå till valurman.

Likartadt har förhållandet varit i Stockholm. Sannt är visserligen, att hufvudstadens innevånare äro kände för sin likgiltighet för allmänna ärenden; men man kan dock icke antaga, att denna liknöjdhet skulle vara så stor, som den är, om icke å andra sidan får antagas, att personer, som blott hafva några få röster, kommit till den öfvertygelsen, att det betyder föga eller intet, om dessa afgifvas eller ej. Detta har äfven, isynnerhet på sockenstämmorna, bekräftat sig. De flesta bry sig icke om att bevista desamma, i den tanken att de med sina få röster ingenting hafva att säga; men gif dem blott mera att säga, och de skola nog visa intresse och håg för deltagande såväl i dessa som andra kommunala angelägenheter. — I afseende på de vådor, som den siste värde talaren framställt, med anledning af den stora och viktiga politiska rättighet, som är gifven åt kommunerna, nemligen val af landstingsmän, och åt landstingsmännen val af representanter till Riksdagens Första Kammare, vill jag blott fästa uppmärksamheten på, först att en garanti deremot ligger uti hvad jag nyss tagit mig friheten uttrycka såsom min enskilda öfvertygelse, eller att man alltid kommer att välja personer, som hafva tid att uppoffra för allmänna ärenden, och vidare, att den särskilda edukation, dessa personer måste besitta, är ett kraftigt korrektiv mot de befarade vådorna.

Jag anhåller slutligen, att detta mitt yttrande måtte få åtfölja motionen till det blifvande Utskottet.

Herr Leffler: Då det är allmänt bekant, att såväl i landet i allmänhet som särskildt inom hufvudstaden ett temligen starkt missnöje med nu bestående grunder för kommunalvalen är rådande, har jag varit betänkt att väcka motion i detta ämne, åsyftande billigare och rättvisare röstberäkningsgrunder; men då en annan ledamot af Kammaren väckt en motion, som omfattar frågan i dess allmänhet, så iuskränker jag mig till att önska all möjlig framgång åt hans motion och förenar mig uti att yrka, att ett särskildt Utskott måtte af Kammaren tillsättas för behandlingen af alla till denna fråga hörande motioner.

Herr Ola Jönsson: Det torde måhända vara nog tidigt att upptaga denna fråga, då vi sannolikt ännu hafva att vänta åtskilliga förslag till ändring i kommunalförfattningarne; men då den förste värde talaren inlåtit sig i en ganska vidlyftig utredning af kommunallagarne, tillåter jag mig att, ehuru icke beredd, till besvarande deraf yttra några ord. Samma värde talare har förmenat, att om den onaturligt höga röstberäkningen för bolag afskaffades, så skulle det hufvudsakligast öfverklagade felet i kommunalförfattningarne blifva afhjelpat; jag tror dock icke att ändamålet dermed vinnas, utan det mesta af de öfverklagade bristerna kommer lika fullt att kvarstå. Samma talare har ansett det vara orätt medgifva personel rösträtt, så länge en del af kommunens medlemmar erlægga större afgifter än andra, det vill således säga att rättigheterna borde enligt hans förmenande stå i direkt förhållande till skyldigheterna och tvärtom; hvad detta sista beträffar är det just hvad äfven jag vill; ty vi böra icke förbise, att bidragen till kommunen lika väl som till Staten utgå i en för alla lika proportion. Här är icke fråga om att utsträcka rösträtten inom kommunen till andra än dem, som erlægga afgifter till densamma; — för-

nekas kan ej att en del af kommunens medlemmar erligger större belopp än andra; men detta är ju eu följd af deras större inkomster. Proportionelt taget, så erlægga de dock alla lika mycket; och jag påstår att det ofta kan vara mera kännbart för den, som betalar en riksdaler än för den som erligger ett hundra. Man har sagt att det vore orätt att tillåta en del mindre bemedlade personer att bestämma öfver andras medel eller "gräfva i andras kassor", men låtom oss kasta om frågan, och i stället för att säga att de mindre bemedlade icke få bestämma öfver de förmögnares medel, tvärtom formulera frågan sålunda: med hvad rätt få de förmögna bestämma öfver de mindre bemedlades? För min del anser jag det ena lika orätt som det andra. Man skiljer här mellan val å personer och afgörande af ekonomiska mål; — jag kan visserligen icke inse eller fatta att sådant är nödvändigt, men jag är icke obenägen att göra på samma sätt, då jag bestämdt påstår, att vid alla val det måtte tillkomma hvarje myndig och välfrejdad person att utöfva rösträtt, utan vidare afseende på förmögenhet eller samhällsställning. Bestämmer man någon annan grund, så har man derigenom äfven påstått att med större förmögenhet alltid måste förenas äfven större insigter, större förmåga att bedöma personers lämplighet och större intresse att deltaga i dess angelägenheter; ty om ock förhållandet är att en eller annan af dem, som äga större förmögenhet och derigenom äfven större rösträtt, intresserar sig mera för kommunens angelägenhet än i allmänhet plägar vara fallet, så får man likväl icke anse detta som regel, ty det gifves män med ringa förmögenhet, hvilka dock hafva lika stora insigter, lika stor omdömesförmåga och lika stort intresse för det allmänna som de aldra förmögna-ste. Hvilken våda skulle dessutom ligga deruti, att man lemnade lika rösträtt åt alla välfrejdade och själfmyndiga personer? Jag för min del ser ingen sådan, utan anser tvärtom att det skulle medföra ett väsendtligt gagn. Nitet och intresset skulle derigenom vakna till nytt lif, då de nu deremot hålla på att dö ut. Det är sannt att kommuner finnas, der en person, trots flertalets mening, ensam dikterar besluten; men deras antal torde dock vara ganska ringa. Vill man vidare taga i betraktande det icke obetydliga inflytande, som de bemedlade på indirekt väg utöfva, så skall man lätteligen inse, att ingen våda uppkommer af rösträttens utsträckande äfven till andra; tvärtom, då den stora massan är beroende af de förmögne, så skall det alltid blifva fallet att, om en husbonde handlar ärligt mot sina underlydande, desse å sin sida skola göra sig ett nöje af att gå hans önsknigar till mötes; men deraf följer icke att, om husbonden handlar i motsatt syftning, han det oakadt skulle kunna på samma sätt leda sina underhafvande; ty man kan ej förneka att hos allmogen finnes en ganska utpräglad hederskänsla och praktiskt förstånd. Jag anser det alldeles nödvändigt att förändra kommunalförfattningarne i den riktning jag antydt, ty missnöjet inom landet är så stort att det sannerligen icke går an att längre slå döförat till för detsamma. Deremot är tydligt, att om man inrymmer lika rösträtt åt alla, så skall detta missnöje försvinna, ty man har då ej mer att fordra; sannolikt komma icke alla att begagna sin rösträtt, men de hafva i alla fall fått hvad de begärt: billighet och rättvisa. Men låter man nu kommunalförfattningarne kvarstå i oförändradt skick, skola klagomålen och missnöjet helt visst blifva

ännu större än förut. Jag har velat anföra detta såsom svar på hvad den förste värde talaren har sagt; och då frågan framdeles åter förekommer, torde jag blifva i tillfälle att vidare yttra mig om densamma.

Herr Lindström: När, såsom en talare före mig anmärkt, frågan om förändring af kommunalförfattningarne står på dagordningen i allmänna tänkesättet och, för att begagna en annan talares uttryck, denna fråga är en brännande fråga, så är det helt naturligt, att den första motion, som i detta ämne blifvit väckt, måste blifva förenål för en ganska liffig diskussion. Jag tror dock, att man här har förbisett det egentliga målet och syttet för Herr Ericsons motion, så mycket mera som tvänne talare af densamma dragit slutsatser, till hvilka den ingalunda ger anledning. Så har Herr Hierta velat förena sig med Herr Ericson om utsträckning af kommunalrösträtten, och sjelf ämnat föreslå vissa grunder för förändring af kommunallagarne, om icke Herr Ericson skulle hafva förekommit honom; men Herr Ericson har icke gjort detta, utan endast yttrat sig i allmänna ordalag om kommunalförfattningarnes brister, utan att likväl bestämdt föreslå några ändringar. Vidare har en annan talare afstått från att väcka motion om ändring i nu gällande röstberäkningsgrunder, emedan han förmenat att i Herr Ericsons motion ett förslag dertill inginge; det vore dock i allmänhet ganska illa, om hvar och en, som ämnat väcka en motion, derifrån afstode, derföre att en föregående motionär råkat beröra samma ämne uti ett eljest helt olika syfte. Såvida jag rätt uppfattat motionen, afser den endast att få ett särskildt Utskott tillsatt, hvilket hade att dels sjelft föreslå ändringar i nu gällande röstberäkningsgrunder, dels äfven i sammanhang dermed behandla andra frågor om kommunalförfattningarne, hvilka under Riksdagens lopp möjligen kunna förekomma.

Troligen anse de fleste af Kammarens ledamöter att den nuvarande grunden icke är hållbar, och att en sådan orinlighet som denna icke längre kan fortfara att ega rum; något positivt förslag till ändringar hafva vi emellertid ännu icke på föredragningslistan.

För min del anser jag det visserligen af stor vikt, att ett särskildt Utskott tillsättes; men hvarje sak bör ses sådan den verkligen är; om ett sådant Utskott tillsattes med den af motionären föreslagna dubbla uppgiften, att icke endast upptaga och behandla alla rörande kommunallagstiftningen framställda motioner, allt efter som de inkomma, utan äfven att dessutom sjelft utarbete ett positivt förslag till nya röstberäkningsgrunder, så fruktar jag att detta Utskott skulle få alldeles för mycket att göra.

Frågans vikt gör det önskligt, att hvarje representant ville öfver densamma yttra sig, och detta i så tydliga ordalag, att man deraf kunde utröna *hans* mening, och sålunda efter diskussionen bedöma hvad som härutinnan kan anses vara det allmänna tänkesättet inom landet. För min del vill jag nu endast yrka, att Kammarerna måtte tillsätta ett särskildt Utskott för behandling af de under riksdagen möjligen förekommande motioner rörande kommunallagstiftningen, och skall ej undandraga mig att, när sådana frågor här framdeles förekomma, om den yttra min tanke; men för det närvarande anser jag det vara onödigt att vidare uttänja diskussionen i ämnet.

I detta anförande hördes flere Kammarens ledamöter instämma.

Herr Magnell: Hvad den kommunala rösträtten beträffar, hvarom i förevarande motion är fråga, tillstår jag för min del, att jag å ena sidan ville hafva den utsträckt så, att ingen person blefve utesluten från att göra sin röst hörd; men hvad å andra sidan det påståendet angår, att rösträtten skulle bestämmas lika för alla, så är detta en tanke, som, ehuru vacker, dock i grunden är falsk. Det är klart, att, om det behöfdes endast heder, redbarhet, patriotism och fosterlandskärlek hos kommunens medlemmar för att uppfylla sitt kommunala kall, då borde alla hafva lika rösträtt; men det är också klart, att dessa egenskaper icke äro ensamt tillräckliga för att göra en god kommunalman; dertill erfordras äfven insigter och erfarenhet om samhällets behof, och dessa förvärfvas endast genom studier i dessa ämnen och genom beröring med och deltagande i samhällets angelägenheter; de, som äro i små omständigheter, måste alltid anses hafva en vida mindre beröring med samhällsförhållandena och mindre erfarenhet af samhällsbehofven än de som innehafva en bättre ekonomisk ställning. De förstnämnde äro inskränkte till att med sina händers arbete försörja sig och de sina, och kunna således icke egna den tid och omtanke åt samhällets eller kommunens angelägenheter som de, hvilka äro befriade från sådana tryckande bekymmer, och som mera odeladt kunna egna sina krafter åt det allmännas tjenst; egendom och förmögenhet äro således att i detta hänseende betrakta såsom en mätare af de insigter, som hvar och en är i tillfälle att förvärfva sig i samhällsinstitutionerna. Man har klagat, att det är husen och riksdalrarne som rösta; men det är tydligen lagens mening, att dessa endast skola vara mätare af den tid och omtanke hvar och en kan egna åt samhällets angelägenheter; fördenskull anser jag den åsigt vara klok och riktig, att hvar och en bör rösta i förhållande till den skatt han erlägger till Kronan, ty denna skatt är ju en mätare af hans rörelse och inkomster. Jag medgifver likväl, att en inskränkning bör göras af bolagens rösträtt, emedan det är klart, att endast personer skola rösta; bolagen äro inga personer, och böra således ej heller ega rösträtt, det är endast personer, som kunna ingripa i samhällets och kommunens lif, med personligt ansvar, och derföre kunna bolagen gerna uteslutas ifrån all rösträtt. Jag anser dessutom, att man äfven borde borttaga den onaturligt stora röstöfvervigt, som nu tillkommer personer med stor förmögenhet, och att ett maximum af rösträtt bestämdes i förhållande till summan af kommunens hela skattebidrag. Jag tror derföre, att det blifvande Utskottet borde utgå från den grundsats, att erfarenhet och insigter böra ytterst utgöra grunden för rösträtten, men att egendom och rörelse böra anses såsom mätare af erfarenheten och insigterna. De utgöra visserligen ingalunda någon felfri mätare, utan det gifves ganska många undantag; men man har ej att lagstifta för undantagen, utan endast för regeln.

Herr Bergström: Jag har begärt ordet, förnämligast för att göra en rättelse af den uppgift, som en föregående talare på Stockholmsbänken för en stund sedan lemnade, angående grunden för den kommunala rösträttigheten i Danmark och Norge. Han uppgaf nemligen, så vidt jag förstod honom rätt, att rösträtten i dessa båda länder vore grundad på personlighetsprincipen. Beklagligen är jag ej så bekant med de Norska

förhållandena, att jag tilltror mig nöjaktigt vederlägga berörda uppgift, så vidt den angår Norge, men jag har, så att säga, en känsla och aning om, att Odels- och Aasædesretten, hvilken Norrmännen anse såsom ett palladium, öfvar ett icke obetydligt inflytande i kommunerna. De Danska förhållandena känner jag bättre, såsom boende nära Danmark. Den Danska riksdag, som var församlad år 1867, sysselsatte sig med två viktiga lagförslag, angående, det ena stadskommunernas, och det andra landkommunernas styrelse. Det förra lagstiftningsarbetet blef icke bragt till slut; men det sednare blef deremot afslutadt och den af Danska Riksdagen antagna "Lov om Landkommunernes Styrelse" blef den 6 Juli 1867 af Konungen stadfästad. Jag har icke nu denna lag till hands, men så mycket minnes jag deraf, att jag vågar påstå, att allmän personlig rösträtt icke eger rum inom den Danska landkommunen. På landet besörjas de kommunala angelägenheterna af ett "Sogneraad" för hvarje "Sognecommune". Med hänseende till valet, delas antalet af Sogneraadets medlemmar i två delar, af hvilka den ena delen är 1 större än den andra. Den mindre delen af Sogneraadets medlemmar väljes af samtliga röstberättigade innevånare i kommunen; den större delen väljes af den femtedel af bemälda röstberättigade innevånare, som utgöra de största bidragen till uttaxerade kommunalutgifter. Om flera af kommunens innevånare utgöra lika bidrag till kommunalutgifterna och det, för att uppnå omnämnda femtedel, blir nödigt att deribland räkna någon af dem, som utgöra lika bidrag, så medräknas alla sådane. Den danska sockenkommunen är uteslutande representerad genom Sogneraadet; motsvarande våra kommunalfullmäktige. Något motsvarande vår kommunalstämna finnes icke i Danmark, utom hvad angår sjelfva valet till Sogneraadet. I öfrigt är Sogneraadets myndighet ganska inskränkt, och samtliga Sogneraadene i ett amt, motsvarande vårt län, äro underordnade Amtsraadet, hvilket bestyrer Amtets kommunala angelägenheter. Utan fara för misstag, torde man kunna påstå, att den kommunala sjelfstyrelsen i Danmark är vida mindre utvecklad än i vårt land.

Hvad angår reformen af våra kommunallagar, så anser jag mig icke behöfva för närvarande uttala min åsigt, rörande beskaffenheten och utsträckningen deraf. Men så mycket vill jag nu hafva sagdt, att reformer i min tanke icke främjas på det sätt, hvarpå motionären gått till väga. Han föreslår tillsättande af ett särskildt Utskott med uppdrag, att inkomma till Riksdagen med utlåtande om och i hvad mån röstberäkningsgrunden i kommunala angelägenheter behöfver förändras. Det hade varit bättre, om motionären sjelf uttalat sin åsigt i frågan och framkommit med positiva förslag till förändringar. Man hade då haft fasta utgångspunkter för öfverläggningarna i ämnet, i stället för att frågan nu sväfvat i luften. Det särskilda Utskott, som kunde ifrågakomma, att handlägga motioner, åsyftande ändringar i kommunalförfattningarne, skulle blifva ett särskildt Lag-Utskott; men Lag-Utskottet hör icke till de ständiga Utskott, som ega befogenhet att taga initiativ och väcka motioner. Alla, som nitälska för en förbättring af kommunalförfattningarne, torde derföre säkrast nå det åsyftade målet genom att före motionstidens utgång framlägga bestämda ändringsförslag.

I frågans närvarande skick motsätter jag mig på det bestämdaste tillsättande af särskildt Utskott.

Herr Friherre Alströmer: Då afsigten med de yttranden, som nu afgifvas, synes vara att angifva den ståndpunkt man intager i föreliggande viktiga fråga, torde det tillåtas äfven mig att yttra några ord. Vid denna frågas bedömande tror jag icke att man bör taga det principiel eller absolut rätta till utgångspunkt, utan bör man efterforska orsakerna till de missförhållanden och olägenheter, kommunalförfattningarne medföra. Dessa orsaker äro, efter den erfarenhet jag vunnit, endast tvänne: *den ena*, det öfvermått af rösträtt, som tillkommer bolag och en del högt beskattade personer, och *den andra* den dryga och tryckande kommunalbeskattning, som de mindre bemedlade få vidkännas. Det förra missförhållandet kan och bör afhjelpas genom rösträttens begränsning uppåt, så att ingen, vare sig bolag eller enskild person, får afgifva flera än ett visst begränsadt antal röster. Den sednare olägenhetens afhjelpande bör man söka på annan väg än genom ändring i kommunallagarne. Jag kan icke göra för mig fattligt annat än att samma beskattningsgrund, som gäller för det stora samhället, Staten, äfven bör gälla för det mindre, kommunen, och att, då den mindre bemedlade, i förhållande till det skydd han behöfver, och de fördelar honom genom beskattningen tillskyndas, onekligen utaf afgifterna till Staten och kommunen nu drabbas vida hårdare än den mera bemedlade, enär den förre allmänligen genom afgifterna beröfvas en del af de för de oundgängligaste lefnadsbehöfven erforderliga medel, då deremot den sednare tillskjuter sin andel af ett öferskott, som eljest skulle kunna besparas, så synas rättelser lämpligast böra ske i Bevillningsförordningen, och på det sätt att större förmögenhet och inkomst åsättes en förhållningsvis något högre bevillningsprocent. Härigenom skulle vid kommunalbeskattningen äfven åstadkommas en återhållande kraft, enär de skattebestämmande, hvilka vanligen utgöras af mera bemedlade personer, sjelfve deraf träffades i större mån.

Hvad beträffar den ifrågasatta lika rösträtten i kommunalangelägenheter, vill jag väl icke påstå, att den vore alldeles oberättigad, men visst är, att införandet deraf skulle förlama och till stor del omintetgöra den goda verkan kommunalinstitutionerna redan medfört och hända den vidare samhällsutveckling, de hafva till syftemål. Försätter jag mig i de mindre bemedlades ställning, finner jag helt naturligt att, om kommunalvalen blefve uteslutande beroende af dem, skulle till förtroendemän, åtminstone i de flesta fall, väljas personer, som uppfattade förhållandena mera i smått, och tillämpade sparsamhetsdygden sålunda, att, för undgående af en äfven måttlig afgift, det allmännyttiga och nödvändiga mången gång blefve till oersättlig skada för samhällets framåtskridande åsidosatt.

Herr John Ericson: Det har blifvit inom Kammaran anmärkt emot min motion, att den icke innehåller något positivt förslag till förändring af kommunalförfattningarne, utan endast inskränker sig till allmänna resonnementer öfver desamma och öfverlemnar åt ett särskildt Utskott att till följd deraf framlägga bestämda förslag. Men jag har icke af förbiseende gjort detta, utan med vett och vilja, väl vetande, att

i en fråga, der så olika intressen och så olika uppfattningar göra sig gällande, framställandet af ett positivt förslag till ändringar vore detsamma som att kasta en eldgnista i en kruttunna; och under den diskussion, som redan pågått, har man haft tillfälle att se båda ytterligheterna representerade: den personliga rösträtten och den graderade röstskalan. Jag har icke tilltrött mig att kunna uppgöra ett förslag, som skulle förmå tillfredsställa en majoritet, hvilken i hast skulle fatta sitt beslut; därför har jag i stället begärt tillsättandet af ett särskildt Utskott, som skulle få sig uppdraget att dels inkomma till Riksdagen med utlåtande, om och i hvad mån röstberäkningsgrunderna i kommunala angelägenheter behöfva förändras, dels behandla öfriga motioner, som här kunna väckas om ändringar i kommunallagarne, samt dels granska kommunalförfattningarne af den 21 Mars och 23 Maj 1862 och, om Utskottet dertill finner sig föränlåtet, föreslå de ändringar deruti, som med författningarnes tidsenliga utveckling öfverensstämma. Min motion är således ingalunda svälvanne, utan tvärtom fullt positiv, och den afser icke ovilkorligen ändring af nu gällande kommunalförfattningar, utan endast tillsättandet af ett Utskott, som skulle utreda, huruvida någon ändring vore af behöfvat och tidsförhållandena påkallad eller icke; och jag lemnar derhän huruvida det klander, som här låtit höra sig emot motionen, varit berättigadt.

En talare har sagt, att på landet det endast vore i sällsynta fall som de förmögnares röstöfvervigt skulle kunna göra sig gällande. Jag tror icke, att dessa fall äro så sällsynta, och jag har två exempel att anföra. När på ett ställe 5,000 fyrkar af 13,000 äro förenade på en enda mans hand, så är det klart, att i praktiken denna siffra blir af ett så öfvervägande inflytande på kommunalstämmans beslut, att det icke stort lönar sig för öfriga röstegande att ens gå dit. I det andra fallet befinner sig en absolut röstöfvervigt hos en enda person. Och dessa fall komma ganska nära hvarandra.

Jag tillåter mig således att fortfarande yrka på tillsättandet af ett särskildt Utskott, som eger att inkomma med utlåtande till Kammaren, om och i hvad mån förändringar af kommunallagarne äro nödiga; och för min del vill jag lägga Utskottet på sinnet, att det måtte fästa mera afseende på de uppoffringar, som en person gör för kommunen än på silfver och andra metaller. Två personer göra högst olika uppoffringar, om de båda betala 20 R:dr; men den ene eger 20,000 R:dr och den andre endast 10,000 R:dr. Således är det en falsk princip att lägga den penningesumma, med hvilken man bidrager, till grund för den kommunala rösträtten, utan det rätta är att utgå ifrån den uppoffring, som hvar och en gör. Finner Utskottet, att alla göra lika stora uppoffringar, så må det föreslå, att alla äfven skola få lika stor rösträtt; men kommer Utskottet till ett annat resultat, så må det blifva Utskottets ensak att tillstyrka den röstberäkningsgrund, som det kan anse lämpligt.

Jag yrkar fortfarande på tillsättandet af ett särskildt Utskott, som har att verka i den syftning, min motion angifver.

Herr Siljeström: Då en så erfaren riksdagsman som Herr Lindström och en så skarp jurist som Herr Bergström båda hafva befarat, att

motionens ändamål skulle i någon mån omintetgöras genom bristen på positiva förslag, så tillstår jag, att äfven jag hyser mina farhågor, att frågan icke skall få en sådan behandling som den förtjenar, om icke positiva förslag i ämnet framkomma. Jag hemställer, att den värde motionären derföre måtte hafva godheten inkomma med ett sådant positivt förslag i afseende på ändring af röstberäkningsgrunden; ty eljest skulle det kunna hända, att litet hvar tänker, att han kan vänta, tills någon annan framlägger förslag i detta afseende, till dess det slutligen blir för sent, och allt således skulle komma att gå om intet. Åtminstone anhåller jag att motionären ville uttryckligen säga ifrån, om han icke vill framställa något positivt förslag, på det att andra i sådant fall måtte finna sig uppmanade att göra det. Hvad beträffar sjelfva hufvudfrågan, så hade jag icke ämnat att nu ingå i något resonnement öfver densamma; men då andra talare redan hafva gjort det, så tillåter jag mig äfven att angifva min åsigt. Den är, att personlig rösträtt i dess fullaste utsträckning måtte medgifvas, så snart man först hunnit afgöra frågan, om hvilka som skola stå öfver det streck, som skiljer de röstberättigade ifrån de icke röstberättigade; och detta icke endast vid kommunalval utan äfven vid val till landstingsmän och riksdagsmän. Jag vill nu icke utveckla skälen för denna min åsigt, hvilken, såsom jag framdeles skall söka att visa, är grundad på rättvisa och klokhet så väl som på ekonomiska och politiska skäl.

Nu inskränker jag mig att tillstyrka bifall till motionen och tillsättande af det i densamma föreslagna Utskott.

Herr Rosenberg: I likhet med den näst föregående talaren vill äfven jag tillkännagifva, att jag icke anser det vara lämpligt att just nu söka bestämma frågan om den kommunala rösträttens ordnande, och jag tror ej att motionen gifvit anledning till något sådant, ty den innehåller endast, att ett särskildt Utskott måtte tillsättas för att behandla de motioner, hvilka kunna komma att under riksdagens lopp väckas i denna fråga. För min del anser jag det vara angeläget, att ett sådant Utskott tillsättes, och förklarar derjemte, att ett sådant sätt att gå till väga enligt min öfvertygelse är det bästa, i anseende dertill att frågan inom landet tillvunnit sig en så stor uppmärksamhet, att den nu, såsom en föregående talare yttrat, står främst på dagordningen inom allmänna tänkesättet. Redan vid föregående riksdagar hafva åtskilliga motioner i samma ämne blifvit väckta och vid den sista remitterade till Lag-Utskottet. Orsaken, hvarföre ej detta afgaf en tillräcklig utredning, känner jag icke, — nog af: resultatet var ej tillfredsställande. Frågan gäller nu tillsättande af ett särskildt Utskott, hvars tid ej skulle upptagas af andra frågor, och hvari böra insättas personer, som ega på erfarenhet grundade insigter uti de der till behandling förekommande frågor.

Men jag har egentligen begärt ordet för att bemöta ett yttrande, som en af de värde representanterne för Stockholms stad har fällt; han sade sig hafva varit betänkt att väcka motion om förändrande af nu gällande grunder för kommunalvalen, men sedan en annan ledamot af Kammaren väckt motion i samma syfte, inskränkte han sig till att endast omnämna detta. Men jag vill bejda Kammarens ledamöter, att de icke alla måtte göra

på samma sätt, ty om, såsom jag i likhet med den nämnde representanten hoppas, vi besluta tillsättandet af ett särskildt Utskott, men inga motioner till detsamma inlemnas, så frågar jag: Hvad skall då detta Utskott hafva att göra? Det är således önskligt, att hvar och en som ämnar väcka motioner i detta ämne, icke afstår från denna sin afsigt, på det att många och olika åsikter och förslag måtte framkomma, och Utskottet derigenom blifva i tillfälle att häraf utdraga det bästa och framlägga detta för Kamraren. Jag anser nemligen, att det Särskilda Utskottet icke bör erhålla rätt att fatta definitiva beslut i dessa frågor, utan endast förständigas att gifva uppslag till af omständigheterna påkallade förändringar, och jag kan ej tänka mig saken på annat sätt.

Jag förenar mig med den värde motionären och påyrkar tillsättandet af ett särskildt Utskott.

Herr Ribbing: Att en diskussion här har förts angående de ändringar i kommunalförfattningarne, som anses nödiga, det finner jag både rimligt och naturligt, med anledning af den vigt och det intresse som tillhör frågan; men hvad beträffar det ärende, som nu skall afgöras, måste jag bedja att få förena mig uti hvad Herr Lindström förut yttrat. Ser man på den så kallade klämman i Herr Ericsons motion, så innehåller den, att ett särskildt Utskott skall tillsättas: *dels* för att inkomma till Riksdagen med utlåtande om och i hvad mån röstberäkningsgrunden i kommunala angelägenheter behöfver förändras, *dels* för att behandla öfriga motioner, som möjligen vid denna riksdag väckas om ändring i kommunalförfattningarne, och *dels* att, om Utskottet skulle finna sig dertill föranlåtet, till Riksdagen inkomma med de förslag till ändringar, som Utskottet möjligen kan finna med författningarnes tidsenliga utveckling öfverensstämmande. Jag skulle icke begärt ordet efter Herr Lindström, om icke, såsom jag trott mig finna, motionären sjelf förbisett det hufvudsakliga innehållet i Herr Lindströms anförande. Det kan synas underligt och en smula bakvändt — och en annan talare har redan anmärkt det, — att man väcker motion om ett särskildt Utskotts tillsättande, innan någon motion framkommit, som skulle falla under detta Utskotts behandling; men ehuru besynnerligt och mindre öfverensstämmande med bästa möjliga ordning detta än är, ser jag dock deruti intet bestämdt grundlagsvidrigt, då det på sin höjd kan komma att blifva ett öfverflödsgöra. Deremot måste jag anse, att såvida motionären yrkar, att Utskottet skall yttra sig öfver och äfven *föreslå* behöfliga förändringar, så är detta rent af grundlagsvidrigt. Grundlagen säger mycket tydligt, hvilka Utskott som ega att taga initiativ, och i hvilka ärenden sådana initiativ kunna tagas. Så heter det till exempel i 38 § af Riksdags-ordningen, att Konstitutions-Utskottet tillkommer att hos Riksdagen *föreslå* de ändringar i grundlagarne, dem Utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, samt i 41 §, att Banko-Utskottet tillhör att föreslå och i mål, för hvilka Utskottet fått sig sådan magt af Riksdagen uppdragen, gifva föreskrifter om Bankens förvaltning o. s. v. Men något initiativ för Lag-Utskottet i någon fråga stadgar icke grundlagen; det heter i 42 §, att "Lag-Utskottet skall meddela utlåtande öfver de från Kamrarne dit hänvisade förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af allmän civil-, kriminal-

och kyrkolag. Således är det klart, att då det särskilda Utskott, som här är i fråga, naturligen är "särskildt" i förhållande till Lag-Utskottet, dit motioner angående kommunallagarne vid sista riksdagen remitterades, detta särskilda Utskott *icke*, liksom Konstitutions- och Banko-Utskotten, eger initiativrätt. Så till vida skulle nu motionen, enligt min åsigt, icke kunna föranleda till någon åtgärd från Kammarens sida; men då denna nu äfven innehåller, att Utskottet skall behandla öfriga — hvarmed förmodligen menas *alla* motioner, som väckas om förändring af kommunalförfattningarne — så synes mig motionen derigenom kunna upptagas till behandling och alltså frågan om tillsättning af ett särskildt Utskott för behandling af möjligen förekommande motioner om ändringar i kommunallagarne af Kam-maren afgöras. Det är på denna sak jag har velat fästa Kammarens uppmärksamhet. Motionären åsyftar uppenbarligen tillsättande af ett särskildt Utskott; och jag tror att detta kan af Kam-maren lagligen beslutas, såvida Utskottets uppgift och skyldighet att yttra sig om *motioner* angående ändringar af kommunallagarne dertill anföres såsom skäl. Deremot, om nu Kam-maren beslutar att tillsätta detta särskilda Utskott, synes det mig viktigt, att Kam-maren ej binder fast detta beslut vid den af motionären föreslagna uppgift för Utskottet att taga initiativ, hvartill ingen grundlagsenlig rätt finnes.

Herr Carl Ifvarsson: Eftersom diskussionen redan länge pågått och längre än jag i början trodde, och den tillika synes mig hafva kommit in på afvägar, så inskränker jag mig till att förena mig med den värde motionären och påyrka tillsättandet af ett särskildt Utskott. Jag befarar alldeles icke, såsom andra talare före mig hafva gjort, att Utskottet icke skall få några motioner att behandla; tvärtom tror jag det kommer att få så många, att hälften skulle vara mer än tillräckligt. Ty den allmänna meningen är så bestämdt rigtad emot våra gällande kommunalförfattningar, att jag tror det motionerna här vid lag komma att hagla från höger och venster. Och således blir det desto mera nödvändigt, att ett särskildt Utskott tillsättes, som Lag-Utskottet, enligt min tanke, omöjligt kan medhinna alla dessa motioner, då det tillika har så många andra viktiga ärenden att behandla; ty det vore ju beklagligt, om icke alla förekommande frågor blefve så noga behandlade som sig bör.

Jag påyrkar således, såsom redan sagdt, tillsättandet af ett särskildt Utskott. För öfrigt vill jag nu icke vidare yttra mig i denna fråga, utan hoppas jag att framdeles blifva i tillfälle att utförligare orda om densamma.

Herr Ridderstad: Jag har blifvit förekommen af två talare, som yttrat sig sedan jag begärde ordet, och har nu icke mycket att tillägga. Derföre att motionären icke framställt något positivt förslag till ändringar i kommunalförfattningarne, så tyckes man under denna diskussion liksom harva tvekat, huruvida ett särskildt Utskott borde tillsättas eller icke. Skulle nu på grund deraf frågan helt och hållet falla, så måste jag för min del djupt beklaga det. Inom hela landet förspörjes för närvarande ifriga önskingar om ändring af nu gällande kommunallagstiftning. Då kommunalförfattningarne af den 21 Mars och 23 Maj 1862 först antogos, så ville man

genom dem väcka det slumrande nationalmedvetandet och åstadkomma en liffigare kommunalanda. Måne detta har lyckats? Jag tror något hvar skall medgifva att så icke är förhållandet. Vi finna det ganska väl, t. ex. vid val af stadsfullmäktige; numera inställa sig ganska få af de röstberättigade vid dessa val, emedan de allt för väl inse att rikedomen der har för stort inflytande. Det är ju icke tänkbart, att det personliga värdet skall kunna mätas med penningen! Är detta sannt, så måste det icke heller vara rätt, att vi längre fortgå på denna väg.

För öfrigt synes mig icke heller grunderna för kommunalbeskattningen vara nog rättvist bestämda, och jag vill därför önska, att äfven derutinnan nödiga ändringar vunnas; härupå beror kommunernas och medborgarnes lugn i vida högre grad, än man måhända föreställer sig.

Frågan i sin helhet anser jag vara af allt för stor vikt, för att den skulle komma att tillbakavisas, utan att man beslutade tillsättandet af det särskilda Utskottet, och jag vill därför på det varmaste och lifligaste förorda Herr Ericsons motion.

Herr Hierta: Med anledning af de anmärkningar, som här blifvit framställda derom att i Herr Ericsons motion icke något positivt förslag till ändring i grunderna för den kommunala rösträtten förekommer, anhåller jag vördsamt att få afgifva följande motion.

(Motionen upplästes och finnes intagen under N:o 17 i detta protokoll.)

Jag torde böra tveka att förlänga diskussionen, sedan jag, såsom det synes, blifvit af den värde representanten från Kristianstad kuggad i anledning af mina uppgifter om förhållandet med den kommunala rösträtten i Danmark och Norge. Jag ber emellertid att få erinra derom, att jag ej sagt, att uti dessa länder finnes såsom absolut princip stadgad, att hvarje medborgare skall ega lika rösträtt i kommunala angelägenheter, utan tvärtom yttrat, att jag icke vore fullt säker på förhållandet öfverallt, men bestämdt visste att i Köpenhamn och Christiania alla de i kommunalt hänseende röstberättigade ega lika röst. Hvad Danmark beträffar har den värde representanten från Kristianstad sjelf medgifvit detta, då han lemnat upplysning derom att i socknarne i Danmark finnas, i afseende å den kommunala rösträtten, tvänne kategorier eller afdelningar, hvar och en med olika census, men att alla inom hvarje afdelning hafva lika röst. I Norge finnes likaledes för utöfvande af kommunal rösträtt stadgad en viss census, men jag tror att äfven der alla röstberättigade hafva lika röst, åtminstone är förhållandet så med dem, som ega immatrikulerad jord.

Herr Jonas Andersson: Det är blott med anledning af hvad en talare på andra sidan i salen yttrat, som jag begärt ordet, och hvilket yttrande jag väntat skulle af någon utaf de följande talarne uppmärksammas och vederläggas. Herr Magnell har nemligen förklarad bevillningsriksdalern vara en osviklig gradmätare på personers intresse för och insigt i allmänna angelägenheter. Vore denna gradmätare riktig och tillförlitlig, skulle vid val till kommunala befattningar någon annan åtgärd icke erfordras, än att slå upp taxeringslängden och se efter, hvilka de högst beskattade vore, ty dessa skulle naturligtvis vara sjelfskrifne. Jag hemställer emellertid till hvar och en, om denna gradmätare är riktig, och

jag är öfvertygad derom, att alla, med undantag af Herr Magnell, ega den erfarenhet, att förmögenheten i verkligheten icke är den rigtiga gradmätaren på medborgares insigter i och intresse för samhällets angelägenheter.

För närvarande vill jag ej yttra mig vidare i frågan, utan instämmer i motionärens förslag, att ett särskildt Utskott måtte tillsättas för behandling af de motioner om ändring i kommunallagarne, som kunna komma att väckas.

Öfverläggningen förklarades fulländad, och beslöt, för sin del, Kammarren, med bifall till motionärens förslag om tillsättande af ett särskildt Utskott för behandling af alla sådana motioner, som afse ändring i kommunallagarne, att ett sådant särskildt Utskott skulle tillsättas, samt att i detta Utskott ledamöternas antal skulle vara 14 eller 7 från hvardera Kammarren; skolandet, jemlikt 1 mom. i 37 § Riksdagsordningen, Första Kammarren inbjudas att uti detta beslut sig förena.

Motionen N:o 17 hänvisades härefter till det nu beslutade Särskilda Utskottet.

§ 11.

I enlighet med Kammarrens beslut i 7 § af detta protokoll, föredrogs nu ånyo Herr *A. Bergströms* motion, N:o 11, hvarvid ordet begärdes af:

Herr *Agardh*: Om motionären kallat det af honom föreslagna stadgande en förändring i den kommunala lagstiftningen i stället för en förklaring, skulle jag icke haft något att emot motionen anmärka. Men nu har han kallat sitt förslag en förklaring och hemtat ett exempel på dess behöflighet från en korporation, som jag tillhör. Jag önskar derfor att få anföra några ord till denna korporations försvar.

Motionärens förslag lyder: "att Riksdagen måtte för sin del förklara, att delaktighet i bolag, som är röstberättigadt inom kommun, eller uppdrag att utöfva sådant bolags rösträttighet icke i och för sig förlänar kommunalvalbarhet." Såvidt jag förstår förslaget, innefattar detsamma, att ett ombud, åt hvilket ett inom en kommun röstberättigadt bolag uppdragit att utöfva dess rösträtt, icke skulle genom sitt ombudsmannaskap förvärfva kommunalvalbarhet i det fall, då ombudet icke i öfrigt egde sådan.

Om man går till 7 § af Kongl. Förordningen om landsting, så står der: "För att någon till landstingsman må kunna väljas, erfordras att han uppnått tjugufem års ålder, är inom länet boende och eger utöfva rösträtt inom det valdistrikt, för hvilket valet sker." Enligt min uppfattning finnes häri icke något, som angifver, att röstberättigadt bolagsombud, som är 25 år och inom länet boende, icke äfven skulle ega valbarhet, utan, så vidt jag begriper, innehåller paragrafen raka motsatsen. Bland de i samma paragraf nämnda undantag finnes ej heller det af motionären afsedda fall upptaget, ty der står endast: "Ej må den väljas, som icke råder öfver sig och sitt gods; ej den, som all sin egendom till borgenärer afträdt och icke, på sätt lag förmår, visa gitter, att han från deras kraf fri är; ej den, som är för nesligt brott tilltalad eller under framtiden ställd; ej heller den, som genom domstols beslut förklarats medborgerligt

rörtroende förlustig eller ovärdig att inför rätta föra annans talan.“ Jag kan ej tänka mig, att några andra kvalifikationer i afseende å valbarhet till landstingsman kunna finnas, än de som äro i den nu upplästa paragrafen omnämnda, lika litet som jag kan föreställa mig att i kommunalförfattningarne, der rösträtt och valbarhet så att säga följas åt, det af motionären afsedda undantag ej skulle stå uttryckligen nämndt, derest lagens mening vore, att ett sådant undantag skulle ega rum.

Motionärens förslag innefattar sålunda, enligt min åsigt, icke en *förklaring* af hithörande bestämmelser i kommunalförfattningarne, utan en *förändring* deri, hvarpå jag lägger så mycket större vikt, som det är tydligt, att, om det af motionären föreslagna stadgande skulle kunna såsom en förklaring ur lagen härledas, Lunds stadsfullmäktige vid det i motionen omförmälda tillfälle handlat orätt, men att deremot, om motionärens förslag innefattar en förändring, Lunds stadsfullmäktige handlat rätt och enligt lagen. Då motionären vill bevisa, att Lunds stadsfullmäktige handlat orätt, och finner beviset därför uti sin egen så kallade förklaring af kommunallagen, har han, enligt min uppfattning, stödt sin bevisning på ett stadgande, som först genom antagandet af hans förslag skulle komma att förefinnas; ett slag af bevis, som mycket närmar sig det, man vanligen kallar ett cirkelbevis.

Hvad sjelfva saken beträffar, vill jag endast anmärka, att genom antagandet af motionärens förslag den kommunala valbarheten skulle komma att inskränkas, men att det ju deremot nu i allmänhet anses eftersträfvansvärdt, att densamma måtte utvidgas. Hvad särskildt Lund vidkommer, tillåter jag mig vidare påpeka, att, såvidt jag kan eriura mig, bland Skånska hypoteksföreningens direktion ej finnes mer än en, som för egen räkning har kommunal rösträtt i Lund, och att han är en bland dem, som eger största antalet röster i staden. Om nu motionärens förslag skulle antagas, är det troligt, att hypoteksföreningen skulle utse denne ledamot i direktionen att jemväl utöfva föreningens rösträtt, hvarigenom ett ännu större antal röster skulle komma att hopas i denne endes hand.

Motionären har i öfrigt i sin motion behagat inlägga några ord, som jag tror helst kunnat utelemnas. Han säger nemligen att “huru långt Lunds stadsfullmäktige än må hafva varit beredde att gå i välvillig hjälpsamhet mot kandidaten“ etc. Jag tror, att motionären varit lika litet berättigad att om Lunds stadsfullmäktige fälla detta yttrande, som man skulle ega befogenhet att om åtskilliga landsting, hvilka till representanter inom Riksdagens Första Kammare utsett i Stockholm boende personer, säga, att dessa landsting gått kandidater från hufvudstaden till handa med välvillig hjälpsamhet.

Att vilja uppsöka några särskilda motiv för Lunds stadsfullmäktiges val vid detta tillfälle, måste jag för egen del anse så mycket mindre befogadt, som den, hvilken gång efter annan varit till landstingets ordförande utsedd, väl i och för sig torde kunna anses mera än någon annan böra ifrågakomma att väljas inom den kommun, som eger rätt att honom utse.

Med hvad jag sålunda anført har jag egentligen endast afsett att inlägga min reservation emot det anfall, motionären emot Lunds stadsfullmäktige rigtat. Jag har i öfrigt ingenting vidare att emot motionen anmärka.

Herr Bergström: Det gläder mig, att Herr Agardh icke haft annat att anmärka mot sjelfva motionen, än att jag deri påkallat, icke en lagförändring, utan en lagförklaring. Med den åsigt om kommunallagarnes rätta förstånd som jag för min del hyser, kunde jag emellertid icke föreslå annat än en lagförklaring uti ifrågavarande afseende.

Ingalunda har jag, såsom Herr Agardh påstått, anfallit Lunds stadsfullmäktige. I motionen förekommer icke någon beskyllning, att de vid åsyftade tillfälle handlat emot lag. Tvärtom har jag uttryckligen förklarat, att jag för den upplysta korporation, som gjort lagtillämpningen, hyste den aktning, att jag kommit att tvifla på rigtigheten af min egen åsigt i frågan.

Herr Agardh har äfven gjort anmärkning mot ordalagen i min motion. Jag vill minnas, att jag deri talat om "välwillig hjälpsamhet mot kandidaten." Då detta uttryck misshagar Herr Agardh, är jag iärdig att ändra detsamma t. ex. till "hjälpfull välwillighet" eller något dylikt.

Vår odödlige hädforskarare Geijer yttrar om ett stort historiskt faktum, att det var "en händelse, som såg ut såsom en tanke." Må det tillätas mig att om nu ifrågavarande obetydliga faktum yttra detsamma: det var en händelse, som såg ut såsom en tanke. Men denna händelse har allenast varit den yttre anledningen till min motion och står med den allenast i ett tillrälligt sammanhang. Låt oss derföre framgent endast hålla oss till sjelfva saken.

Jag yrkar således, att min motion måtte varda öfverlemnad åt det särskilda Utskott, hvilket, enligt Kammarens beslut, kommer att tillsättas.

Vidare förekom icke, och motionen N:o 11 hänvisades till det, enligt nästföregående § beslutade, Särskilda Utskottet.

§ 12.

Vid härefter, jemlikt beslutet i 8 § af detta protokoll, ånyo skedd föredragning af Herr S. Hanssons motion, N:o 15, blef denna motion äfvenledes hänvisad till det i nästföregående § omförmälda Särskilda Utskottet.

§ 13.

Af bordlagda motioner hänvisades:

Herr C. Orres motioner N:ris 18 och 19 till tillfälliga Utskott, samt *samme* ledamots motion, N:o 20, jemte Herr Olof Nilssons motion, N:o 22, till Lag-Utskottet.

§ 14.

Vid härefter ånyo skedd föredragning af Herr E. J. Rudbergs motion, N:o 24, begärdes ordet af

Herr Lemchen, som yttrade: Enligt min uppfattning kan det icke vara öfverensstämmande med Riksdags-ordningen, att en ledamot af Kamraren, som är vid dess sammanträde frånvarande, tillåtes att genom någon annan väcka motion, lika litet som samma grundlag medgifver en frånvarande att skriftligen eller genom ombud deltaga i öfverläggning eller votering. Om jag ej misstager mig, har den nu föredragna motionen blifvit väckt sålunda, att Herr Rudberg, som nödsakats resa från Riksdagen,

öfverlemnad denna motion enskildt till Herr Talmannen, som vid Kammarrens förra sammanträde anmält densamma. Vid detta förhållande finner jag mig föranlåten påyrka, att motionen icke måtte till någon vidare åtgärd föranleda. Jag vill därför icke undertrycka densamma, utan förmodar, att den af någon annan ledamot i Kammararen upptages till grundlagsenlig behandling. Jag förutser att emot detta mitt yrkande den invändning göres, att Kammararen redan upptagit motionen genom dess bordläggning vid förra sammanträdet, men bordläggning för sig behöfver icke föranleda remiss till Utskott eller någon pröfning af väckt motion, och enligt mitt förmenande skulle hvarje vidare behandling af den ifrågavarande under nu uppgifna förhållanden blifva grundlagsvidrig.

I anledning af Herr Lemchens yttrande, återkallade Herr Talmannen i Kammarrens minne, hurusom Herr Talmannen, innan de af Herr Rudberg afgifna fyra motionerna förliden gårdag till bordläggning anmälades, gifvit Kammararen underrättelse om det sätt, hvarpå berörda motioner kommit Herr Talmannen till handa, i ändamål att Kammararen, enär Herr Talmannen för egen del varit tveksam om behörigheten af ett sådant sätt för motioners afgifvande, måtte komma i tillfälle att sjelf pröfva och afgöra, huruvida mot berörda motioners upptagande något från Kammarrens sida vore att erinra. Då likväl någon sådan erinran icke förekommit och de ifrågavarande motionerna i följd deraf blifvit upplästa och hos Kammararen bordlagda, ville Herr Talmannen anse deras vidare behandling genom det fattade beslutet om bordläggning redan vara af Kammararen medgifven.

Härefter yttrade:

Herr Ridderstad: Om dubier skulle hos någon af Kammarrens ledamöter uppstå i fråga om remiss af motionen endast af den anledningen, att motionären sjelf före remissen nödgats från riksdagsorten afresa, så får jag förklara, det jag såsom min egen upptager denna motion, hvars fosterländska syfte jag fullkomligt uppfattar, och i hvilken jag af hjertat instämmer.

Herr Rosenberg: För min del kan jag icke dela eller godkänna den uppfattning af grundlagens stadgande, som skulle medgifva remiss af en motion, enskildt öfverlemnad till Talmannen, ty då skulle man verkligen äfventyra att få alltför många motioner väckta af hvarjehanda slag, och denna min åsigt önskar jag få till protokollet förvarad. Jag tror att grundlagens bud härom är alltför tydligt och klart, då den stadgar, att en hvar från sin plats må yttra sig och här väcka frågor, och något annat sätt att tillvägagå känner icke grundlagen. Det kan visserligen vara möjligt att någon anmärkning icke mot motionen framställdes, då den härstädes i går upplästes, men då kände åtminstone icke jag huru och på hvad sätt den inkommit, och jag upprepar ännu en gång, det jag anhåller få i protokollet intagen min åsigt, att denna motion icke, under de förhållanden hvarunder den tillkommit, kan grundlagsenligen remitteras.

Herr Friherre Liljencrantz: Jag skulle nu icke hafva begärt ordet för att yttra mig om den formela behandlingen af detta ärende, så

vida jag icke för min del funne mig föranlätan att derå yrka afslag, men hvad just det formela deri beträffar, tillåter jag mig erinra, att motionen väcktes redan i går och att det nu blott är frågan om remiss deraf. Således är det nu för sent att förneka motionärens rättighet att väcka motionen, ty sådant har redan skett, men deremot hemställer jag, huruvida det kan vara lämpligt att bevilja remiss deraf till särskildt Utskott. Jag för min del betvivlar detta, och tror det icke vara skäl att ingå till Kongl. Maj:t med förslag om försvaret af särskilda orter, ty enligt min öfvertygelse ser nog Kongl. Maj:t till huru härmed bör tillgå, på samma gång som han drager försorg om fosterlandets försvar i sin helhet. På samma skäl, som man nu fordrar särskilda åtgärder för Ölands försvar, kunde man äfven påkalla dylika för Norrland, för Gotland, för Skåne, eller hvilken annan del af landet som helst, men jag är fullkomligt förvissad derom, att Kongl. Maj:t, utan alla dylika uppmaningar, nog ändock kommer att om dessa orters försvar vidtaga de anstalter som erfordras, och detta i sammanhang med försvarsväsendets ordnande i sin helhet. Jag anser alltså motionen temligen obehöfelig och yrkar derfor afslag å densamma.

I detta anförande instämde flere ledamöter.

Herr Staaft: Jag instämmer helt och hållet med Herrar Lemchen och Rosenberg i afseende på det formela af frågan, ty motionen är visserligen redan väckt, men Kammaren har icke dertöre afsagt sig rättigheten att pröfva, huruvida den bör remitteras till behandling af Utskott eller icke. Ehuru jag högeligen gillar motionens innehåll och den fosterländska tanke, som ligger till grund för densamma, så får jag dock till Kammarens omprövande hemställa, hvarthän det skulle kunna leda, om frånvarande ledamöter tillerkändes den rättighet att till Talmannen öfverlemnna motioner, i akt och mening att sedan få dem af Kammaren hänvisade till behöriga Utskott. Jemte det att såväl grundlagen som den för Kammaren antagna arbetsordningen blefve derigenom helt och hållet åsidosatta, så skulle på denna väg och på detta sätt en mängd misshagliga motioner kunna framkomma, hvilka i annat fall svärligen skulle komma i dagen. Med anledning af den siste ärade talarens yttrande om förkastligheten af alla förslag, som afse förstärkande af försvaret för särskilda orter, tager jag mig friheten erinra, att mångfaldiga motioner rörande dylika ämnen så väl vid den näst föregående som vid flera derförut hållna riksdagar blifvit väckta, synnerligen afseende behovet af att anskaffa vapen åt befolkningen i de norra orterna, och jag anser för min del det vara omöjligt för Kongl. Maj:t att fylla dylika behof och att anskaffa dessa vapen, i fall Riksdagen icke åtager sig att dertill lemna medel. Detta har jag dock endast i förbigående velat anmärka, då denna fråga icke står i något egentligt sammanhang med hvad som nu utgör föremålet för vår öfverläggning.

Herr Arfvedson: Det förefaller mig högst obilligt, att en Kammarrens ledamot skulle beröfvas rättigheten, dertöre att han råkar blifva sjuk under någon del af motionstiden, att väcka af honom uppsatta motioner,

såsom händelsen är i förevarande fall, helst då ingen anmärkning gjordes vid det tillfälle då motionen i går upplästes. I afseende på det rent formela i frågan instämmer jag alltså med Herr Talmannen, hvaremot jag i öfrigt, beträffande sjelfva saken, förenar mig med Friherre Liljencrantz, under yrkande om afslag å det väckta förslaget.

Herr Rosenberg: Efter den siste talarens uppfattning af frågan synes det som skulle en riksdagsman kunna på en gång både åtnjuta permission och utöfva sin riksdagsmannaverksamhet; kunna på en gång vara frånvarande från sammanträdena och ändock genom till Talmannen aflemnade anföranden deltaga i den derstädes förekommande diskussion. Detta torde dock vara en åsigt, som icke lär komma att delas af särdeles många. Må vara att under de gamla förhållandena så tillgått, att motioner blifvit till Talmännen öfverlemnade och att dessa motioner sedermera blifvit i behörig ordning till Utskott hänvisade, men då uppmärksamheten nu blifvit fästad derpå, att detta förfaringsätt ingalunda kan anses med grundlagens bud öfverensstämmande, bör det icke heller längre få ega rum. Visserligen är det sannt, att den nu ifrågavarande motionen redan är väckt, och att den en gång är bordlagd; men detta skedde väl på det man skulle få tid att läsa den och att tänka på den, af hvilken anledning vi icke heller nu må anse oss förbundne att ovilkorligen remittera den till Utskott, utan anser jag oss ega rätt att derom fatta det beslut, hvartill omständigheterna kunna anses föranleda.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Hvar och en som under föregående tider något deltagit i riksdagsgöromålen, måste medgifva och erkänna en bestämd och gifven praxis deruti, att motionerna aflemnades till Talmannen och upplästes af sekreteraren. Så har nu skett här, och detta är icke någon nyhet, utan, såsom jag nyss nämnde, i forna tider, ganska länge praktiseradt. När Kammaren nu derjemte i går medgaf och samtyckte till motionens föredragning, så synes det mig olämpligt att i dag frågå ett sålunda fattadt beslut. Vill man för framtiden hafva någon förändring uti hvad man allt hittills i detta fall ansett vara tillåtligt, så bör man derom framkalla ett särskildt beslut, gällande för alla dylika och likartade fall, men icke för hvarje särskildt tillfälle handla efter olika och tillfälliga grunder. Motionen anser jag för öfrigt vara ganska lämplig och instämmer i densamma.

Herr Lindström: Jag vill icke förneka att en dylik praxis, som här blifvit omnämnd, funnits under våra föregående parlamentariska förhållanden, men mycket af den praxis, som då fanns, har redan blifvit förkastadt, och jag finner icke skäl vara för handen att bibehålla en sådan, som kunde medföra följder, hvarom jag nu icke vidare vill yttra mig. Dessutom synes mig allt vidare ordande nu vara öfverflödigt, då en ledamot af Kammaren här närvarande redan upptagit motionen såsom sin egen, men jag vill endast inlägga min protest mot den åsigt eller uppfattning af ämnet, att Kammaren ej skulle kunna förhindra en frånvarande ledamot att här inlemnna motionen, ty jag är i detta fall af alldeles samma åsigt som Herr Rosenberg, och ehuru motionen blifvit upptagen och bord-

lagd, anser jag ändock Kammaren derigenom icke förhindrad att förkasta densamma. Då nu emellertid Herr Ridderstad upptagit den såsom sin egen, så kan fråga uppstå huruvida motionen må förkastas eller hänvisas till Tillfälligt Utskott, och då jag icke är sinnad att yrka afslag derå, hemställer jag att densamma må till tillfälligt Utskott remitteras.

Herr Ola Jönsson: Då Herr Ridderstad förklarar sig villig att öfvertaga motionen, så synes all tvist om det formela rörande dess tillkomst böra förfalla. Hvad sjelfva motionen beträffar, går den ut derpå, att äldre gevär måtte från Kronans förräder utlemnas till befolkningen på Öland, för att kunna i behofvets stund vara att tillgå, och detta anser jag vara ett ganska godt förslag, ty det är icke välbetänkt att, såsom en talare yttrat, i detta fall lita endast och allenast på Kongl. Maj:t. Såsom stöd för denna min åsigt vill jag erinra derom, huruledes, kort före de olyckans och bedröfvans dagar, då Finland rycktes från Sverige, den Finska befolkningen förgäfves hos Regeringen anhöll om upprättandet af en landstorm till landets försvar; den förblindade monarken förklarade det han nog skulle veta att försvara sina undersåtar, men då krigets timma slog, då var försvaret borta och den vapenlösa befolkningen gifven till pris åt den öfvermäktige fienden, utan möjlighet till motstånd, just af brist på de vapen, hvarom man förut anhållit.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag anhåller endast att få erinra den näst föregående talaren, att motionen är till bordet aflemnad icke af en frånvarande ledamot, utan af en Kammarens ledamot, som var här tillstädes, då motionstiden redan var ingången, ehuru han nu af en tillfällighet måst någon tid aflägsna sig från riksdagsorten.

Herr Ridderstad: Jag har visserligen icke fullkomligt hunnit sätta mig in i motionen, men jag tycker dock att den förtjenar allt afseende, och jag har icke heller hört egentligen mer än en ledamot, som afstyrkt densamma. Man har här talat om Norrland, om Skåne, hvilka orter också skulle företrädesvis behöfva skydd, men jag vill erinra att dessa och andra delar af vårt land ligga på fastlandet i sammanhang med hvarandra och med det stora hela; sådant är icke förhållandet med Öland, som ligger afskildt från det öfriga Sverige, lemnadt snart sagdt åt sig sjelft. Af denna anledning anser jag motionen vara förtjent af uppmärksamhet, och yrkar att densamma måtte varda hänvisad till vederbörligt Utskott.

Herr Siljeström: För min del vill jag endast uttala den önskan, att Kammaren måtte visa den granlagenheten mot en sin frånvarande ledamot, hvilken af denna anledning icke heller han försvara sin motion, att hans afgifna förslag, hvilket onekligen har ett ganska fosterländskt och vackert syfte, måtte varda till behörigt Utskott hänvisadt. Af denna anledning anhåller jag om remiss af motionen, den må nu gå antingen i Herr Rudbergs eller Herr Ridderstads namn, till det Utskott Kammaren kan finna lämpligt derför bestämma.

Herr Anders Gudmundsson: Beträffande det formela i denna tråga har jag på det sätt uppfattat densamma, att en och hvar, som har någon motion, bör aflemta den till Talmannen, hvilken är att betrakta såsom allas ombud, på samma gång han äfven är Konungens ombud ibland oss. En annan sak vore, i fall motionen vore lemnad att frambäras af en enskild ledamot inom Kammarkaren; då kan motionen åtminstone icke gå under den ursprungliga motionärens namn, och derföre tror jag att nu föredragna motion kommit in på den rätta vägen. Då nu emellertid en ledamot upptagit motionen såsom sin egen, så finner jag deraf att denne nya motionär hyser samma åsigt som jag, och ehuru man på många orter kan vara betänkt på att förbättra sitt försvar, så är här dock fråga om en ö. aflägsset liggande, för hvilken det i farans stund är af yttersta vikt att kunna afvärja fienden, hvarför man ock i främsta rummet bör härpå fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet. Af denna anledning yrkar jag remiss af den föredragna motionen.

Herr Lindström: Om man hyllar den åsigten, att allt hvad grundlagen icke förbjuder äfven vore tillåtet, så skulle de hafva rätt, hvilka påyrka den praxis, att alla motioner böra öfverlemnas till Talmannen, men jag föreställer mig att Herr Talmannen sjelf snart nog skulle undanbedja sig det förtroende att i detta fall vara allas ombud, hvarmed en ärad talare nyss velat hedra honom. En annan värd talare på andra sidan yrkade, att man, af grannligheten mot en frånvarande ledamot, borde bevilja remiss af motionen, men då densamma nu är upptagen af Herr Ridderstad, så är det mot denne sednare, hvilken här är närvarande, och icke längre mot Herr Rudberg man skulle visa denna grannligheten och aktning, hvilket jag ock för min del gjort, då jag redan yrkat, att motionen måtte vardas hänvisad till behandling af ett tillfälligt Utskott.

Diskussionen förklarades nu vara afslutad.

Herr Talmannen tillkännagaf att, ehuru, enligt hans åsigt, Kammarkaren genom den föredragna motionens bordläggande redan måste anses hafva godkänt sättet för dess aflemtande och sålunda jemväl borde anses hafva medgifvit, att motionen finge till vidare grundlagenlig behandling företagas, Herr Talmannen likväl, med anledning af den hållna öfverläggningen, ville till Kammarkarens afgörande öfverlemnna, huruvida en sådan ytterligare behandling af motionen finge ega rum. Då denna framställning besvarades med blandade ja och nej och votering begärdes, upplästes och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som anser Herr E. J. Rudbergs i går bordlagda motion N:o 24 böra till vidare grundlagsenlig behandling företagas,

röstar ja;

Den det ej vill

röstar nej;

Vinner nej, beslutar Kammarkaren, att motionen ej bör till vidare åtgärd föranleda.

Efter uppläsande af denna voteringsproposition begärdes ordet af

Herr Lindström, som anförde: Jag kan icke godkänna denna voteringsproposition, af den orsak att den icke är öfverensstämmande med den tanke, som under diskussionen har blifvit uttalad. Jag har såsom grundlagsvidrig bestridit rättigheten för en frånvarande ledamot att här väcka motioner, men då man här betviflat rättigheten af denna tolkning, har jag, för att söka bereda en hvar full rättvisa, velat medgifva annan närvarande ledamot rättighet att upptaga dylika motioner, men något sådant finnes icke med ett enda ord i voteringspropositionen antydt. Jag hemställer alltså till Herr Talmannen, huruvida icke voteringspropositionen måtte komma att innefatta en hemställan, huruvida den af Herr Rudberg väckta, men sedan af Herr Ridderstad upptagna motionen bör till grundlagsenlig behandling af behörigt Utskott remitteras.

Vidare begärdes ordet af:

Herr Lemchen: Jag förmodar att, sedan voteringen är försiggången och om svaret då blir nekande, Herr Talmannen då framställer proposition på antagande af Herr Ridderstads motion, hvadan jag hemställer, att Herr Lindström måtte frånträda sitt nu gjorda yrkande, och att den upplästa voteringspropositionen måtte godkännas.

Herr Lindström: Jag har visserligen icke vidare begärt ordet, men då jag blifvit uppropad vill jag begagna tillfället att förklara det jag vill lyssna till Herr Lemchens framställning, ehuru frågan här gäller en ganska farlig och vådlig praxis. Då jag emellertid hoppas, att svaret vid voteringen måtte blifva nej, torde derefter fråga förekomma om Herr Ridderstads motion, af hvilken anledning jag icke vidare vill bestrida godkännande af den uppsatta voteringspropositionen.

Herr Friherre Koskull: Jag tror, att Kammaren kan lugna sig för den påpekade faran af prejudikatet, då det ju står Kammaren fritt att bestämma, det hädanefter icke någon motion kommer att till behandling upptagas, så vida den icke varder grundlagsenligen af motionären uppläst från den plats han i samlingsalen innehar.

Sedan öfverläggningen förklarats vara slutad och den anslagna voteringspropositionen af Kammaren blifvit godkänd, verkställdes omröstning i stadgad ordning och utföll med 98 ja emot 43 nej, i följd hvaraf Kammaren beslutat, att Herr Rudbergs ifrågavarande motion, N:o 24, borde till vidare behandling företagas.

Sedan omröstningen försiggått, begärdes ordet af

Herr Lindström: Då 5 § i Riksdags-ordningen innehåller det stadgande, att motion skall skriftligen till protokollet afemnas och, så vidt jag kan förstå, den nu ifrågavarande motionen icke blifvit offentlig till protokollet afgifven, utan enskildt till Herr Talmannen lemnad, och densamma således icke blifvit i grundlagsenlig ordning behandlad, anhåller jag att få nedlägga min reservation mot det af Kammaren nyss fattade beslut.

I detta yttrande instämde Herrar *Rosenberg* och *Staaff*.

Herr Björck: Jag anhåller att få instämna i den af Herr Lindström afgifna reservation; och då Herr Lindström under diskussionen fullkomligt utredt saken, behöfver jag icke anföra skäl för min reservation, hvarmed jag endast afser att fästa uppmärksamheten derpå, att någon förklaring öfver grundlagens bud icke kan ega rum i annan ordning än den, som är gällande för grundlags stiftande, och att alltså det beslut, Kammarerna genom den verkställda omröstningen fattat, rörande tydningen af grundlagens stadgande, på intet sätt kan tillerkännas någon framtida betydelse eller ens gälla såsom ett prejudikat.

Herr Lemchen förklarade sig häri instämna.

Efter hvad sålunda förekommit, beslöt Kammarerna, på framställning af Herr Talmannen, att Herr Rudbergs motion, N:o 24, skulle till Stats-Utskottet hänvisas.

§ 15.

Föredrogos ånyo Herr Rudbergs bordlagda motioner:

N:o 25.

Herr Lemchen yttrade: I afseende på nu föredragna motion får jag åberopa det af mig vid behandlingen af den näst föregående afgifna yttrandet.

Motionen hänvisades till Stats-Utskottet.

N:o 26.

Herr Lemchen yttrade: Äfven vid denna motion nödgas jag åberopa hvad jag förut anfört i afseende å den grundlagsenliga behandlingen af Herr Rudbergs motion N:o 24.

Herr Vougt: Då jag haft för afsigt att väcka motion i samma syftning som den nu föredragna, anhåller jag att få i motionen instämna. Motionen hänvisades till Stats-Utskottet.

N:o 27.

Herr Lemchen: Jag upprepar mitt vid Herr Rudbergs föregående motion framställda yrkande.

Jemväl denna motion hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 16.

Den af Herr Hierta afgifna och enligt § 10 i detta protokoll redan upplästa motion, N:o 28, om förändrad röstgrund för val till Stadsfullmäktige i Stockholm, bordlades.

§ 17.

Sedan Herr Talmannen tillkännagifvit, att tolf ledamöter anmält sig till motioners afgifvande, skedde, i den ordning anmälan egt rum, upprop af desse ledamöter, som nu uppläste och aflämnade följande motioner, nemligen:

1:o) Herr *J. Otterström*, motion N:o 29, om förändrad disposition af åtskilliga för folkskolorna anvisade anslag samt om folkskolestadgans omarbetning.

I denna motion instämde Herr *Magnus Svensson*.

2:o) Herr *Johannes Andersson* från Elfsborgs län, N:o 30, om utgörande till oförändradt belopp af nuvarande hästvakansafgifter vid Westgöta regemente, eller ock att nämnda regemente måtte under vissa vilkor såsom infanteriregemente roteras.

3:o) Herr *Ola Lasson*, N:o 31, om förändradt sätt för expedierandet af de handlingar, som från Konungens Befallningshafvande utgå, samt om landssekreterarelönernas bestämmande i ett för allt till visst penningbelopp.

4:o) Herr *Per Nilsson* från Christianstads län, N:o 32, om tillägg i 6 § 1 mom. af Kongl. Stadgan, angående folkundervisningen i riket, af den 18 Juni 1842;

N:o 33, om ändring af hvad Kongl. Resolutionen den 20 Juli 1794 stadgar derom, att orgelnist- och klockaresysslor icke få förenas utan pastors och församlingens gemensamma samtycke.

5:o) Herr *Per Nilsson* från Örebro län, N:o 34, om ändring af 2 § 1 mom. i Kongl. Förordningen, angående fattigvården i riket, af den 13 Juli 1853.

6:o) Herr *P. Staaff*, N:o 35, om beviljande af ett lån å 155,666 $\frac{2}{3}$ R:dr för Hudiksvalls-jernvägens utsträckning till stranden af Forsån;

N:o 36, om indragning af det för Högsta Domstolens förstärkning nu utgående anslag, eller underdånig framställning till Kongl. Maj:t om framläggande för nästa riksdag af förslag i berörda hänseende;

N:o 37, om bestämmande af sådana vilkor för understödjande af utdikningsarbeten i de norra länen, att dylikt understöd icke må medgifvas till högre belopp än $\frac{1}{3}$ af den för arbetet beräknade kostnaden;

N:o 38, om ändring i 5 Kap. 2 § Utsöknings-balken.

7:o) Herr *Per Nilsson* från Malmöhus län, N:o 39, om ändring i 52 Kap. 2 § Missgernings-balken.

8:o) Herr *A. Lundström*, N:o 40, om anslag för aflönande af ytterligare tvänne lektorer vid Luleå högre elementarläroverk.

9:o) Herr *C. J. Kjellman*, N:o 41, om ändring af 26 § Byggningsbalken.

10:o) Herr *P. O. Hörnfeldt*, N:o 42, om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t derom, att den för Gideåns laxfiske erlagda skatteköpeskilling måtte återbetalas och att räntan för samma fiske, den der nu vore lagd på hemmanen Gideåbacken och Dambäck, derifrån aflösas.

11:o) Herr *A. W. Wigardt*, N:o 43, om skyldighet för kronofogde att sist inom en månad efter hållet kronouppbördsmöte till vederbörande skolråd redovisa den för folkskolorna anslagna skyddsafgift.

Samtliga dessa motioner blefvo bordlagda.

Sammanträdet afslutades kl. 3 e. m.

In fidem

H. Husberg.

Fredagen